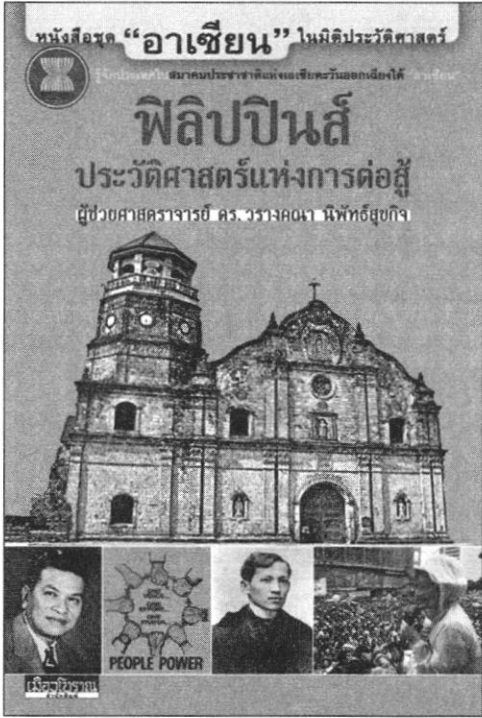

แนะนำหนังสือ

สู่พัฒนา มณีเจริญ*

วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ, พิธิปินส์ : ประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้.
 กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๕๕. ๑๓๒ หน้า. ภาพประกอบ

* นักศึกษาปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ท่ามกลางกระแสการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) ซึ่งกำลังจะเกิดขึ้นในเดือนมกราคม ค.ศ. ๒๐๑๕ ของทั้ง ๑๐ ชาติสมาชิกอาเซียน ก่อให้เกิดกระแสความสนใจประวัติศาสตร์และความเป็นไปในอนาคตของประเทศเพื่อนบ้านร่วมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสังคมไทยเพิ่มขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ทั้งนี้ท่ามกลางความสนใจประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนนั้นจะพบว่า คนไทยส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนในระดับที่ไม่สูงนัก อีกทั้งยังมีพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับเพื่อนบ้านในวงจำกัด ประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนที่คนไทยรู้จักส่วนมากมักเป็นประเทศที่มีพรมแดนธรรมชาติติดกับไทยเป็นส่วนใหญ่ อาทิ พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย เป็นต้น ในขณะที่ประวัติศาสตร์ของประเทศเพื่อนบ้านร่วมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันอีกส่วนหนึ่งซึ่งอยู่ไกลออกไป เช่น บรูไน ฟิลิปปินส์นั้นกลับมีผู้ให้ความสนใจไม่มากนัก และงานวิชาการเกี่ยวกับประเทศทั้ง 2 ที่เป็นภาษาไทยก็มีจำนวนจำกัดเช่นกัน

สำนักพิมพ์เมืองโบราณเป็นอีกสำนักพิมพ์หนึ่งซึ่งผลิตงานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์ออกมาอย่างต่อเนื่อง ได้จัดทำหนังสือชุด “อาเซียน” ในมิติประวัติศาสตร์ ขึ้นรวม ๖ เล่ม แนะนำให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนเพิ่มมากขึ้น ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ “ฟิลิปปินส์ : ประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้” ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่น่าสนใจ “ฟิลิปปินส์ : ประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้” นำเสนอผ่านแง่มุมประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ คือพลังของประชาชนในการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดและกลายมาเป็นการต่อสู้เพื่อเป็นชาติฟิลิปปินส์นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงทุกบริบททางประวัติศาสตร์หลายร้อยปีของฟิลิปปินส์ได้ครบถ้วนทั้งหมด แต่ก็ให้แนวความคิดหลักของประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์ และแง่มุมทางประวัติศาสตร์เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์อย่างลุ่มลึกต่อไปได้ดี โดยสามารถถ่ายทอดช่วงเวลาสำคัญทางประวัติศาสตร์พลังในการเกิดและมีอยู่ของชาติฟิลิปปินส์ปัจจุบันได้ดีเช่นกัน

“ฟิลิปปินส์ : ประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้” แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๔ บท และมีบทสรุป ๑ บท รวม ๑๓๒ หน้า ซึ่ง ๑๓๒ หน้าของหนังสือไม่สามารถสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์ไว้ได้ทั้งหมดอย่างแน่นอน ผู้เขียนได้ระบุไว้ในคำนำ

ว่าประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์เล่มนี้ผู้เขียนเลือกที่จะเขียนถึงประเด็นที่สนใจคือพลังแห่งการต่อสู้ของชาวฟิลิปปินส์ ซึ่งพลังดังกล่าวสามารถทำให้ชาวฟิลิปปินส์ผ่านพ้นวิกฤตต่าง ๆ มาได้จนทุกวันนี้ คำถามที่ผู้เขียนสนใจใคร่รู้แต่แรกคือเหตุใดประเทศซึ่งมีที่ทำว่าจะก้าวหน้าไปได้ไกลกว่าประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ลึกลง จึงลึกลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมการเมืองฟังกรีนไม่เป็นท่า และคำตอบของคำถามคือผลจากการทุจริตนั่นเอง ซึ่งประเด็นดังกล่าวผู้เขียนได้สอดแทรกไว้ในเนื้อหาของหนังสือด้วย

การทุจริตของผู้ปกครองนำไปสู่การเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าของพลังประชาชนในการต่อสู้เพื่อขับไล่ผู้นำประเทศที่ฉ้อฉล อาจกล่าวได้ว่านี่คือหัวใจและที่มาที่แท้จริงว่าเหตุใดหนังสือจึงใช้ชื่อว่า “ฟิลิปปินส์ : ประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้” เพราะแม้ว่ายุคอาณานิคมและการตกเป็นเบี้ยล่างของชาติตะวันตกในมุมมองของคนพื้นเมืองจะลึกลงแล้ว แต่การกดขี่ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองกลับยังคงอยู่ แต่ครั้งนี้ผู้ปกครองไม่ใช่เจ้าอาณานิคมภายนอกหากแต่เป็นบุคคลซึ่งประชาชนไว้วางใจให้มาเป็นผู้ปกครอง และแน่นอนว่านี่คือที่มาที่ทำให้พลังแห่งการต่อสู้และพลังศรัทธา รวมถึงไฟในการต่อสู้ของประชาชนชาวฟิลิปปินส์ถูกปลุกให้ลุกโชนครั้งแล้วครั้งเล่า และหน้าประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์ก็ต้องจารึกถึงประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ของประชาชนซ้ำแล้วซ้ำอีกนั่นเอง

เนื่องจากหนังสือเป็นเพียงการปูพื้นให้กับผู้ที่สนใจประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์เท่านั้น ไม่ใช่การค้นคว้าลึกลงถึงประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์แต่อย่างใด ในบทแรกผู้เขียนจึงได้ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศฟิลิปปินส์เป็นสำคัญ โดยย้อนไปให้ความรู้ตั้งแต่อดีตตั้งแต่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ กำเนิดของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ ลักษณะภูมิอากาศและพืชพันธุ์ธรรมชาติ ประชากร ตลอดจนศาสนาและความเชื่อในฟิลิปปินส์ แม้การให้ความรู้ทั่วไปเพื่อปูพื้นความเข้าใจเกี่ยวกับฟิลิปปินส์จะเล่าเรื่องตามลำดับเวลาในแต่ละหัวข้อ เช่น การเข้ามาของศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ในช่วงแรกต้องเผชิญกับเหตุการณ์ใดบ้าง ผู้เขียนเล่าเรื่องราวเหล่านี้ตามลำดับของเวลาและใช้ภาษาในการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เนื้อหาในแต่ละหัวข้อแม้จะมีเนื้อความไม่ยาวนาน แต่ก็สามารถสร้างความเข้าใจมากกว่าการบอกข้อมูลออกมาตรงตัว

ในบทที่ ๒ จะเป็นการเล่าสรุปอย่างคร่าว ๆ โดยเริ่มตั้งแต่มีคนจากภายนอกเดินทางมาอยู่และติดต่อกับคนในบริเวณนี้ และเล่าไปจนถึงประวัติศาสตร์สมัยใหม่ คือ

การขึ้นมามีอำนาจของประธานาธิบดีหญิงคนที่ ๒ คือนางกลอเรีย มาคาปากัล-อาร์โรโย (Gloria Macapagal-Arroyo) แล้วจึงเริ่มเล่าถึงการเข้ามาของสเปนชาติตะวันตกสำคัญซึ่งมีบทบาทและอิทธิพลฝังรากลึกในสังคมฟิลิปปินส์มาจนปัจจุบัน ผู้เขียนเล่าศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสเปนในเชิงประวัติศาสตร์ และแสดงให้เห็นถึงพลวัตที่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกภายใต้อิทธิพลของสเปน ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในฟิลิปปินส์ และกลายมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองสำคัญที่เจ้าอาณานิคมใช้ปกครองฟิลิปปินส์

ในบทเดียวกันนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงขบวนการชาตินิยมช่วงแรกในฟิลิปปินส์ และกลุ่มนักเคลื่อนไหวคนสำคัญที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดของคนพื้นเมืองต่อมาด้วย เนื้อหาในบทนี้ดำเนินไปจนถึงช่วงเวลาที่เขาอาณานิคมเซสเปนต้องโบกมือลาจากฟิลิปปินส์ และการก้าวเข้าสู่อำนาจทางการเมืองการปกครองฟิลิปปินส์โดยเจ้าอาณานิคมรายใหม่คือสหรัฐอเมริกาด้วย เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาของสหรัฐอเมริกานั้น กล่าวถึงเหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในขณะที่สหรัฐอเมริกาปกครองฟิลิปปินส์ และมีการสอดแทรกข้อแตกต่างรวมไปถึงข้อขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสเปนที่ปกครองฟิลิปปินส์ แต่มีวิธีการจัดระบบการปกครอง การให้การศึกษากับคน และความพยายามในการจัดการกับเศรษฐกิจของฟิลิปปินส์ด้วยวิธีที่แตกต่างกัน จนถึงวันที่สหรัฐอเมริกาให้เอกราชทางการเมืองแก่ฟิลิปปินส์ในที่สุด

ในบทที่ ๓ อาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญตามชื่อหนังสือคือประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ของคนฟิลิปปินส์อย่างแท้จริง เพราะหลังจากที่ได้ปูพื้นความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมและสภาวะที่ถูกกดขี่ของคนพื้นเมืองทั้งที่บางส่วนเต็มใจและบางส่วนไม่เต็มใจไปบ้างแล้ว และแม้ว่าจะเห็นความพยายามต่อสู้ของคนพื้นเมืองบางกลุ่มมาแล้วในบทก่อนหน้า แต่ในบทนี้ผู้อ่านจะได้สัมผัสถึงสิ่งที่เรียกว่าพลังของประชาชนที่ทรงอำนาจกว่าที่ผู้ใดจะคาดถึงอย่างแท้จริง เมื่อประชาชนแทบจะทั้งหมดของประเทศลุกฮือขึ้นมาขับไล่ผู้นำของตนเองซึ่งเป็นคนพื้นเมืองด้วยกัน อาจกล่าวได้ว่าในบทที่ ๓ นี้เป็นบทที่ผู้อ่านจะมีอารมณ์ค่อนข้างครบ เพื่อใช้วิเคราะห์หรือทำความเข้าใจเส้นทางการต่อสู้ของชาวฟิลิปปินส์มากขึ้น ผู้อ่านจะเข้าใจได้ว่า เหตุใดประชาชนฟิลิปปินส์จึงมีแรงยึดในการต่อสู้ที่ทรงพลังเช่นนั้นได้ และจะเห็นถึงประเทศหนึ่งซึ่งอิทธิพลของการศาสนาเสมือนหนึ่งว่าได้กวนนำหน้าอิทธิพลการเมืองไปแล้วกาวหนึ่ง ภายใต้เงาของคริสต์ศาสนาในฟิลิปปินส์หลังการ

ต่อสู้ของประชาชนก้าวไปข้างหน้าและเข้มแข็ง หากแต่สิ่งที่น่ากลัวที่ผู้เขียนสอดแทรกอยู่ คือตราบไคที่ประธานาธิบดีผู้ทุจริตและพวกพ้องยังทำให้ปากท้องของประชาชนอึดหน้า ตรานั้นจะไม่มีมีการลุกฮือเพื่อปลดปล่อยความผิดบาปจากการคดโกงออกจากประเทศ ประเด็นที่ผู้อ่านทั่วไปอาจตั้งคำถามคือตราบไคที่ผู้นำทางศาสนาไม่ออกมาให้สัญญาอนุญาต ในการโค่นล้มหรือล้มล้าง และแม้แต่ให้การสนับสนุนคนหนึ่งคนใดขึ้นมาแทนผู้ใช้อำนาจ ในทางอ้อมล นำสงสัยว่าพลังประชาชนของฟิลิปปินส์จะแกร่งกล้าเช่นนี้หรือไม่

พลังของประชาชนและอิทธิพลทางศาสนาของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก คือสิ่งที่โดดเด่นอย่างมาก หากทำความเข้าใจและคิดวิเคราะห์ตามมาตลอดจะไม่แปลกใจเลยว่า ไม่ว่าสเปนจะมีอิทธิพลทางการเมืองในฟิลิปปินส์ต่อไปหรือไม่แทบไม่สำคัญ เพราะอิทธิพลทางคริสต์ศาสนายังคงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้ปกครองที่ใช้ควบคุมคน ในสังคมฟิลิปปินส์ต่อมา กล่าวคือขณะที่สเปนปกครองก็ใช้ศาสนาคริสต์ทำให้คนพื้นเมือง ยินยอมจะรับสถานะประชากรชั้น ๒ ที่ได้รับสิทธิต่าง ๆ น้อยกว่าที่ทั้งจะเป็น ขณะที่เมื่อ เกิดประเทศที่เป็นเอกราชแล้ว ชนชั้นที่อยู่ในสถานะผู้นำเช่นบาทหลวงก็ใช้ศาสนาคริสต์ ในการปกครองประชาชน และทำให้ประชาชนลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยศรัทธาทางศาสนาที่เต็ม เปี่ยม จนอาจกล่าวได้ว่าศาสนาคริสต์คือพลังขับเคลื่อนที่อยู่ในพลังที่แท้จริงของประชาชน ฟิลิปปินส์นั่นเอง

นอกจากจะเห็นพลังของศาสนาคริสต์และประชาชน ในการขับไล่ผู้นำที่ทุจริตต่อ ประเทศทั้งเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส (Ferdinand Marcos) และโจเซฟ เอสตราดา (Joseph Estrada) แล้ว ยังเห็นอิทธิพลทางศาสนาที่ส่งประกองประธานาธิบดีหญิงคนแรก คือนาง คอราซอน อาคิโน (Corazon Aquino) ให้อยู่รอดปลอดภัยในตำแหน่งจนครบวาระ ๖ ปี ทั้งที่ต้องเผชิญกับการปฏิวัติจากฝ่ายทหารอยู่หลายครั้ง นอกจากนางอาคิโนแล้วนาง อาร์โรโยยังเป็นผู้นำหญิงอีกคนหนึ่งที่ได้จากกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลของคริสต์ศาสนาหนุนหลัง ขณะขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองใหม่ ๆ แต่สิ่งที่ผู้เขียนฝากไว้ให้ขบคิดก็คือหลังพระ คาร์ดินัลไมเม่ ซิน (Jaime Cardinal Sin) ซึ่งเคยมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการขับไล่ ประธานาธิบดีชายผู้ทุจริตทั้ง ๒ คน และให้การสนับสนุนประธานาธิบดีหญิง ๒ คน ไม่อยู่แล้ว อิทธิพลของศาสนาคริสต์จะยังคงมีอยู่อย่างมั่นคงเช่นเดิมต่อไปหรือไม่

หัวข้อสุดท้ายในบทที่ ๓ ที่ผู้เขียนกล่าวว่าจะละเลยไม่พูดถึงไม่ได้ เมื่อกล่าวถึง ประวัติศาสตร์และการทำความเข้าใจฟิลิปปินส์ นั่นคือเรื่องราวของกลุ่มมุสลิมไมโรซึ่งอาศัย

อยู่ที่เกาะทางตอนใต้ เนื้อหาส่วนนี้ผู้เขียนอธิบายถึงจุดเริ่มต้นการเรียกร้อง ข้อเรียกร้อง และเส้นทางการต่อสู้ของชาวโมโร ทั้งยังมีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดขบวนการโมโรเพื่อแบ่งแยกดินแดนในฟิลิปปินส์ด้วย เนื้อหาส่วนนี้ค่อนข้างมีความเป็นสมัยใหม่ อยู่มาก เพราะขบวนการแบ่งแยกดินแดนโดยกลุ่มมุสลิมโมโรยังคงดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนได้เขียนถึงความพยายามในการเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลฟิลิปปินส์ กับแกนนำกลุ่มมุสลิมโมโรครั้งแล้วครั้งเล่า และปัญหาที่ทำให้การปฏิบัติจริงตามสัญญาสันติภาพไม่เป็นผล แต่ผู้เขียนก็ยังมองต่อไปว่าอย่างน้อยการใช้วิธีเจรจาที่ได้ผลบ้าง หรือ แทบไม่ได้ผลเลยก็ยังเป็นการดีกว่าที่รัฐบาลจะเพิกเฉยไม่ทำอะไรเลย

ส่วนบทที่ ๔ ของหนังสือนั้นจะเป็นเรื่องของฟิลิปปินส์ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน เป็นสำคัญ โดยผู้เขียนได้ให้รายละเอียดบางด้านเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของสมาคมอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations, ASEAN) ก่อน จากนั้นจึงเริ่มเล่าถึงบทบาทของฟิลิปปินส์ที่มีต่ออาเซียน ตั้งแต่บทบาทความเป็นผู้นำอาเซียนของประธานาธิบดีมาร์กอส และตลอดมาจนถึงยุคสมัยของนางอารโรโยที่พยายามแสดงบทบาทความเป็นผู้นำของอาเซียนเป็นระยะ เนื้อหาในบทนี้เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกอาเซียนของฟิลิปปินส์เป็นสำคัญ

ในบทสรุปของหนังสือนั้น ผู้เขียนได้กล่าวถึงเส้นทางการต่อสู้ของพลังประชาชนในฟิลิปปินส์ว่าไม่ได้สิ้นสุดลงเมื่อชาติตะวันตกหมดอำนาจในฟิลิปปินส์ ทั้งยังคงให้น้ำหนักกับบรรดานักการเมืองฟิลิปปินส์ ซึ่งมีผลต่อการเกิดขึ้นของพลังประชาชนในฐานะของตัวเร่งปฏิริยาความไม่พอใจของประชาชนต่อสภาวะการณ์ที่ถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบ นอกจากนี้ผู้เขียนยังมองว่าปัญหาสำคัญอีกปัญหาของฟิลิปปินส์ที่ยังแก้ไม่ตกคือปัญหาซึ่งประชาชนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองนั้น ก็เป็นเพราะผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเมือง เนื่องจากสายตระกูลของนักการเมืองใหญ่ไม่กี่ตระกูลเท่านั้นที่เป็นเจ้าของที่ดินส่วนมากในประเทศรองลงมาจากศาสนจักรนั่นเอง

สุดท้ายจากการอ่านหนังสือเรื่องฟิลิปปินส์ : ประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ จะพบว่าแท้จริงแล้วปัญหาที่ยังค้างคาอยู่อย่างแท้จริง และคงยากจะเอื้อมไปแก้ไขถึงคือผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างมากระหว่างศาสนจักรกับนักการเมืองเอง ซึ่งผู้เขียนได้แทรกประเด็นนี้ไว้เป็นระยะว่า ศาสนจักรมีผลอย่างมากต่อการเลือกสนับสนุนใครขึ้นมาเป็นผู้นำของประชาชนในฐานะประธานาธิบดี และนี่จึงยังเป็นปัญหาที่ฝังรากหยั่งลึกในสังคม

ฟิลิปปินส์จนปัจจุบัน แม้ผู้เขียนจะกล่าวไว้ก่อนแล้วว่าหนังสือเล่มนี้เป็นเพียงการปูพื้นความรู้ ไม่ได้ลงลึกถึงรายละเอียดทางประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์มากนัก และไม่ได้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดซึ่งแน่นอนว่าคงยากที่ใครจะทำได้ แต่ผู้เขียนซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์โดยอาชีพแล้ว ย่อมมีการสอดแทรกวิธีคิดทางประวัติศาสตร์ไว้ในหนังสือด้วยเช่นกัน สำหรับผู้อ่านนอกเหนือจากสำนวนภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย ชวนติดตามแล้ว สำหรับคนที่ชอบคิดและตั้งคำถาม ทั้งสนใจประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์หรือประวัติศาสตร์ชาติอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันแล้ว คงได้คำถามที่ชวนขบคิด และได้ประเด็นสำคัญบางประการไว้ศึกษาต่อไปในอนาคต

